

ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ДОСВІД ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН ВИШЕГРАДУ

Андрейко В. І. (Ужгород)

В статті автор досліджує процеси формування якісно нової системи регіональної безпеки, здійснює аналіз особливостей військово-політичного партнерства між Україною та країнами Вишеградської четвірки на сучасному етапі розвитку міжнародної системи. Відзначається, що до початку відкритого російсько-воєнного вторгнення, питання політики безпеки і оборони не були пріоритетним напрямком діяльності нашої держави. Про це свідчило постійне скорочення армії, недостатнє фінансування військово-оборонної сфери, зниження престижу військової праці у суспільстві, загальним падінням авторитету військовослужбовців. Зроблено висновок про те, що Вишеградська четвірка попри наявність розбіжностей підтримує позицію України, є зацікавленою у співпраці з метою формування політики безпеки держав регіону, стабільності та демократичного розвитку нашої країни.

Ключові слова: Україна, Вишеградська четвірка, Чехія, Словаччина, Польща, Угорщина, політика безпеки, військово-політичне співробітництво, військові конфлікти.

Постановка проблеми. Політика безпеки держав у сучасному глобалізованому світі є основним завданням як військово-політичних блоків, так і окремих країн. Це завдання може бути реалізоване за умови створення ефективної системи стримування і протидії, а також протистояння можливим загрозам з боку потенційних агресорів або окремих терористичних угруповань та організацій. Події сьогодення підтверджують посилення потенційних загроз миру через зростання проявів нетерпимості, фанатизму на міжнародному, міжрелігійному та міжетнічному ґрунті.

Починаючи з 2014 року, численні наукові дослідження політики безпеки та військово-політичної обстановки засвідчують існування великої кількості викликів та загроз національним інтересам України у воєнній сфері. Аналогічні питання сьогодні набувають динамічного розвитку, частині з них притаманний асиметричний характер, а деякі інтегруються з іншими проблемами, які самі по собі не є військовими. Зокрема, такі неспівставні виклики та загрози модерної доби, як кібератаки, радикальний ісламизм, міжнародний тероризм, розповсюдження компонентів зброї масового знищення і технологій її виробництва, контрабанда зброї та наркотиків та нелегальна міграція є більш актуальними над класичними військово-політичними проблемами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання політики безпеки військового співробітництва України з країнами європейського континенту розглядалися вітчизняними та зарубіжними вченими здебільшого у площині практичної реалізації завдань, які виконували збройні сили під егідою миротворчих організацій ООН або перспектив членства України в НАТО.

Низка досліджень була присвячена розвитку відносин та військової співпраці з країнами Вишеграду. Ці процеси та зв'язки України у військово-оборонній сфері ведуть до осмислення важливих проблем та виявлення ключових чинників впливу на активізацію взаємодії, пошуку й обґрунтування відповідей на найактуальніші питання міжнародного життя. Різні аспекти проблематики співробітництва країн-членів Вишеградської четвірки з Україною вивчали зарубіжні вчені: М. Арах, Т. Аш, П. Бендер, Ф. Глотц, Х.-Д. Якобсен. Серед українських дослідників цього питання варто виділити праці В. Андрейка, О. Андрійчука, Ю. Бараша, С. Віднянського, А. Гальчинського, А. Зленка, В. Євтуха, О. Івченка, Є.Кіш, І. Ковалю, М. Михальченка, Д. Мороза, Г. Пе-

репелиці, Р. Симоненка, О. Стойко та деяких інших дослідників.

Мета дослідження. Враховуючи поставлену проблематику у даній статті автор намагався здійснити комплексний аналіз висвітлення питання політики безпеки України та застосування нею можливо-го військового досвіду країн Вишеграду, пошуку нового формату міжнародного військового партнерства та визначення його ролі у забезпеченні національної незалежності та суверенітету України.

Виклад основного матеріалу. Більшість держав Вишеградської четвірки є безпосередніми сусідами України, саме тому побудова стабільних відносин з ними мають бути з-поміж пріоритетів зовнішньої політики. Так чи інакше, стосунки із центральноєвропейським регіоном упродовж попередніх десятиріч або перебували в тіні відносин із провідними світовими і регіональними акторами – ЄС, Росією, США, Китаєм, загалом, або ж не мали системного характеру і не сформували доданої вартості до прискорення процесу європейської інтеграції України.

На даному етапі ЄС пропонує Україні модель відносин політичної асоціації та економічної інтеграції. Саме необхідність розширення кола прихильників серед держав-членів, є об'єктивною передумовою для вироблення чітко сформульованих пріоритетів відносин із Вишеградською групою. Як свідчить аналіз формату взаємовідносин усередині «четвірки» та змісту рішень, що приймаються Європейською Спільнотою, центральноєвропейська група, незважаючи на існуючі розбіжності інтересів, відкриті й латентні конфлікти, має потенціал певного впливу на загальноєвропейську політику, зокрема щодо східних сусідів.

Актуальність дослідження відносин України з країнами Вишеградської групи полягає в тому, що аналіз досвіду країн Вишеградської групи у процесі їх наближення до європейських та євроатлантичних структур є важливим елементом у загальній підготовці України до можливого членства із ЄС та НАТО. Для України партнерство із державами Вишеградської групи є природним напрямом розбудови інтеграційної політики. З огляду на подібність історичних передумов, акцесійні приготування держав Вишеградської групи можуть стати цінним емпіричним матеріалом для європейських перспектив України [1, 121-133].

Важливого значення набуває факт підписання та ратифікації угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також матиме застосування досвіду впрова-

дження європейських стандартів, передбачених цим документом.

Серед сучасних пріоритетів вишеградського партнерства є допомога у розвитку євроінтеграційних ініціатив у країнах, що є кандидатами на членство в ЄС, та тих, чий стратегічний інтерес скеровується на посилену співпрацю із Європейським Союзом без чітко означених перспектив членства [3, 92-95].

Слід зазначити, що протягом останніх років, незважаючи на певні розбіжності, «четвірка» виявилася здатною виробити консолідовану позицію щодо розширення ЄС на Балканах, зокрема щодо приєднання Хорватії, початку переговорів з Чорногорією та надання статусу кандидата Сербії. Таким чином, незважаючи на зростання значення (в загальному порядку денному) інших питань – економічних, податково-бюджетних, інституційних – Вишеградські країни, як і раніше, чітко заявляють про свою підтримку розширення політики європейської інтеграції.

Реалізація Основних напрямів зовнішньої політики України зумовила перші практичні кроки європейського співробітництва України у сфері воєнної безпеки. Так, наприкінці 1995 року було запропоновано створити польсько-український миротворчий батальйон (POLUKRBAT). Підготовка тривала протягом двох років і завершилася підписанням 26 листопада 1997 року у Варшаві угоди між Україною та Республікою Польщею про створення спільного військового формування для участі в міжнародних миротворчих і гуманітарних операціях під егідою міжнародних організацій. У 1999 році батальйон досяг операційної готовності. Зазначений військовий підрозділ складався з трьох підрозділів механізованих військ (два польських і один український) і національних спеціалізованих взводів. Крім того, до батальйону входили три спільні компоненти: командування, штаб і логістична рота. Місцем дислокації штабів і командування було обрано Перемишль і Яворів. Офіційною мовою була обрана англійська. Батальйон був задуманий як підрозділ швидкого реагування, який може бути готовий до дії протягом 30 днів з моменту отримання від урядів обох країн прохання про його використання [22, 374]. У зв'язку з негативними настроями значної частини громадськості відносно військових операцій, використання POLUKRBAT для бойових завдань не було схвалене парламентами і призвело до того, що POLUKRBAT був розформований 30 вересня 2010 року [19, 18-21].

Сьогодні, в умовах глобалізації та розвитку інтеграційних процесів, країни Центральної Європи – Чеська Республіка і Словаччина найбільш швидко адаптувалися до нових викликів та реалій ХХ – ХХІ ст. Вони оперативно реалізували євроінтеграційну та євроатлантичну стратегію з набуття членства в Європейському Союзі та Північноатлантичному Альянсі. Окрім того, Чехія і Словаччина разом з Польщею та Угорщиною також є членами регіональної ініціативи у сфері безпеки – Вишеградської четвірки [2, 3-7].

Членство в цих організаціях свідчить про інтегрованість цих центральноєвропейських країн в міжнародні системи безпеки й визначає потребу узгодження їх зовнішньої політики з політикою провідних членів перелічених організацій. З іншого боку, відхилення зовнішньої політики від загального вектору організацій може свідчити про певний рівень їхньої самостійності.

Як відомо, серед держав Східної Європи найбільшим потенціалом з виробництва озброєння і військової техніки володіють країни Вишеградської групи, які першими у середині 90-х років розпоча-

ли проведення реструктуризації оборонного сектору. Водночас, економічна діяльність оборонних підприємств країн Вишеградської групи, внаслідок їх низької конкурентоспроможності, не має суттєвого впливу на розвиток європейського ринку оборонно-військової техніки [5].

У межах перших Робочих планів реалізації Спільної стратегії ЄС щодо України було започатковано консультації Україна – Трійка Робочих груп Ради ЄС з питань спільної зовнішньої та безпекової політики, зокрема: роззброєння й нерозповсюдження зброї масового враження, експорту звичайних озброєнь. З грудня 2000 року регулярно (двічі на рік) відбуваються зустрічі Україна – Трійка Політико-безпекового комітету ЄС. Проблематика європейської політики безпеки й оборони стала постійним предметом обговорення під час самітів Україна – ЄС, засідань Ради з питань співробітництва Україна – ЄС і зустрічей у рамках Трійки ЄС з Україною на міністерському рівні. Наступним важливим кроком на шляху співробітництва України та ЄС у сфері воєнної безпеки стало рішення Ніщцького засідання Європейської Ради (07–12 грудня 2002 р.), де Україну було визначено як державу – партнера ЄС щодо реалізації завдань європейської політики безпеки й оборони. Ішлося, насамперед, про поширення на Україну можливості залучення до миротворчих операцій, які проводять під егідою ЄС [8, 14-15].

Реалізація ухвалених рішень зумовила поступове зростання міжнародних контактів України з європейськими державами. Так, яскравим прикладом посилення військового співробітництва України з країнами Європи на рубежі ХХ–ХХІ ст. стало зміцнення партнерства з Великою Британією. Активізація міждержавного діалогу з питань безпеки і військової співпраці відповідає стратегічним засадам сучасної політики обох країн. Велика Британія стала гарантом безпеки України, партнером у справі миротворення під егідою ООН і НАТО, надала значну допомогу українській стороні у реформуванні збройних сил через реалізацію програм навчання і перепідготовки військовослужбовців, розвитку контактів керівного складу військових відомств тощо. Налагоджено співпрацю військових навчальних закладів. Також традиційними стали українсько-британські військові навчання «Козацький експрес». Досягнутий рівень співробітництва дає змогу стверджувати, що керівництво обох країн бачить у партнерстві важливу складову системи європейської безпеки [7, с. 33–35].

Що ж стосується співробітництва України з країнами В4, то одним із напрямів співпраці є галузь безпеки і оборони. З 2002 р. міністри оборони держав В4 проводять щорічні зустрічі для обговорення військових питань [9].

Україна приймала участь у цих засіданнях з 2005 р., а з 2007 р. стала присутня на зустрічах начальників генеральних штабів У 2008 р. у Варшаві відбулася зустріч у форматі В4+Україна, під час якої було обговорено стан та можливості європейської та євроатлантичної інтеграції України, пріоритетні напрями співпраці в оборонній сфері у форматі В4+Україна і на рівні двосторонньої взаємодії між військовими відомствами держав Вишеградської групи та Міністерством оборони України. В спільній заяві очільники військових відомств країн Вишеградської групи підтвердили свою підтримку в продовженні наданні допомоги в здійсненні реформ для реалізації українських євроатлантичних інтеграційних зусиль [12, 4-10].

2009 р. пройшла подібна зустріч представників

Міністерств оборони країн В4 і України у Будапешті. Держави Вишеградської групи запевнили в допомозі щодо реалізації реформ в оборонній сфері, проведенні інформаційної кампанії щодо Альянсу. Про розвиток співпраці в оборонній сфері свідчать спільні навчання аеромобільних підрозділів батальйонного рівня «Козацький степ» (Польща), командно-штабні навчання «Швидкий тризуб» (Польща, Угорщина), навчання «Світла лавина» (Словаччина, Угорщина) [10, 47-54]; потужний спільний проект «Сприяння кооперативу Вишеградських країн та України у реформуванні оборонної промисловості» (при значній фінансовій підтримці посольств держав В4 в Україні) [20].

Отже, головними результатами військового співробітництва України з Вишеградською групою у середині 2000-х років стала допомога країн В-4 у реформуванні ЗС України та їх переході до європейських військових стандартів.

Активізація співпраці у військовій сфері між Україною та балтійськими країнами (Литва, Латвія, Естонія) була пов'язана із вступом останніх у 2004 році до євроатлантичних структур – ЄС та НАТО. Відповідно, військово-співробітництво України з Литвою, Латвією, Естонією з середини 2000-х років розвивається в ракурсі діяльності зазначених структур. Це дає змогу розширити обрії зазначених відносин, лобювати спільні інтереси, що набуває актуальності в умовах сучасних безпекових викликів. Відповідно, після вступу до названих структур балтійські країни постали активним партнером України у поглибленні взаємовідносин з ЄС та НАТО, зокрема, надаючи консультації з питань безпекового й оборонного характеру [11, 185-190].

Подальше розгортання європейського співробітництва України у сфері воєнної безпеки стало можливим внаслідок прийняття Лісабонського договору який закріпив більш розгорнуту і ефективну правову основу зовнішньополітичної діяльності ЄС. Крім того, Лісабонський договір 2007 року розширив коло місій, які ЄС може здійснювати за кордоном, зокрема шляхом проведення військових операцій. Згідно з його положеннями, завдання, пов'язані з використанням цивільного населення і військових засобів, мають охоплювати скоординовані дії з роззброєння, гуманітарних і рятувальних завданням, військово-планування, підтримку, запобігання конфліктам і миротворчі операції, завдання бойових сил в кризовому управлінні, у тому числі і постконфліктного врегулювання. Вирішення зазначених завдань має сприяти боротьбі з тероризмом, зокрема, через підтримку третіх країн у боротьбі проти тероризму на своїй території [6, 510]. Тим самим положення Лісабонського договору набувають актуальності і для України.

Із набуттям чинності Лісабонського договору 01 грудня 2009 року оборонна політика ЄС набула нової якості й отримала назву «Спільна політика безпеки і оборони» (СПБО). Спільна політика безпеки і оборони ЄС нині постає невід'ємною частиною спільної зовнішньої та безпекової політики Європи. Вона охоплює поступове формування спільної оборонної політики ЄС (як тільки Європейська рада одногослосно вирішить це) і забезпечує йому оперативну спроможність, що спирається на цивільні та військові засоби, які ЄС може використовувати у місях поза межами Союзу, щоб підтримувати мир, запобігати конфліктам та зміцнювати міжнародну безпеку згідно з принципами Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Військово-співробітництво відбувається також в рамках структур ЄС, НАТО, ООН. Зокрема, дер-

жави В4 приймали участь у врегулюванні питань на молдавсько-українському кордоні через місію ЄС.

Серед практичних заходів військового співробітництва України успішною в контексті СПБО є участь у врегулюванні кризових ситуацій. Невеликий реальний внесок України у вигляді технічних засобів та особового складу до реалізації миротворчих операцій не дозволяє нашій державі бути належним чином представленою в органах СПБО на сучасному етапі, у тому числі й через фінансові аспекти. Наразі, і це є позицією європейської сторони, може йти мова лише про залучення України до миротворчих операцій та заходів щодо врегулювання кризи Європейським Союзом [4, 101].

Уведення в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про участь Збройних Сил України у багатонаціональних військових формуваннях високої готовності» відкрило шлях для залучення ЗС України до бойових тактичних груп ЄС (далі – БТГ ЄС), процес формування яких відбувається згідно з Концепцією від 02 жовтня 2006 року [21]. Загальна відповідальність за формування та підготовку бойових тактичних груп ЄС покладається на держави, які виділяють свої національні військові підрозділи для бойових груп. Країни-учасники добровільно заявляють про свою готовність виділити окремі сили та засоби під час проведення Конференції з координації бойових тактичних груп ЄС кожні півроку в Брюсселі.

Вперше залучення ЗС України до складу БТГ ЄС відбулось у 2010 році шляхом набуття статусу асоційованого учасника БТГ ЄС «Балтійська» (Республіка Польща, Федеративна Республіка Німеччина, Словацька Республіка, Литовська Республіка та Латвійська Республіка), сили та засоби якої могли б бути залучені до складу зазначеної БТГ у разі необхідності [15, 97].

Надалі, з 01 липня 2011 року до 31 грудня 2011 року рота морської піхоти ВМС ЗС України та екіпаж літака Іл-76 транспортної авіації Повітряних сил ЗС України здійснювали бойове чергування у складі БТГ ЄС «ХЕЛБРОК», до якої входять Греція, Болгарія, Румунія, Кіпр [13].

12 травня 2011 р. у м. Левоча (Словаччина) пройшла зустріч керівників оборонних відомств Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії та України у форматі В4+Україна, на якій було обговорено питання про створення в рамках ЄС Вишеградської бойової групи та можливість залучення до неї української сторони, що розглядалося як важливий крок до зміцнення європейської оборонної політики. Створення групи заплановано на перше півріччя 2016 р. Основною функціональною ознакою Вишеградської бойової групи повинна стати при необхідності швидка мобілізація (1500 військовослужбовців упродовж 10 діб мають дістатися до будь-якої частини світу) [14].

6 березня 2013 р. у Варшаві міністри оборони країн В4 підписали Лист намірів (Letter of Intent) про формування спільної бойової тактичної групи ЄС (далі БТГр). Загальна чисельність особового складу спільної БТГр ЄС передбачає три тисячі осіб (Республіка Польща – 1300-1600 військовослужбовців, Чеська Республіка – 700-800, Словацька Республіка – 400, Угорщина – 300-350). Ведучою країною з формування спільної БТГр ЄС визначена Польща. Україна розглядається країнами Вишеградської групи як основний претендент на забезпечення спроможності спільної БТГр ЄС стратегічних авіаційних транспортних перевезеннях [16, 45-46].

Під час зустрічі глав оборонних відомств В-4 у травні 2014 року, у якій узяв участь і керівник Мініс-

терства оборони України, відбулися переговори міністрів оборони Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини та України у форматі «Вишеградська четвірка плюс Україна». Сторони домовилися про створення БТГ та обговорили можливість залучення до цієї групи ЗС України [17, 107]. Отже, військово-політична співпраця України з В-4 як на двосторонньому рівні, так і з групою цих країн демонструє позитивну динаміку участі у сфері міжнародної безпеки й забезпеченні стабільності у Центральній та Східній Європі.

Основне рішення останніх часів у рамках «Вишеградської четвірки» – створення бойової тактичної групи, деталі якого були обговорені на зустрічі начальників штабів чотирьох країн. Участь нашої держави у цій організації створює перспективи для захисту власних національних інтересів. Запрошення України свідчить про відсутність можливості забезпечити необхідний бойовий потенціал країн В4 власними силами; а також про визнання України в якості серйозного військово-політичного актора. Крім того оборонне співробітництво означає найвищу ступінь довіри між країнами [18].

У середині квітня 2013 р у м. Сопоті (Польща) пройшла зустріч керівників Генштабів країн В4, на якій також був присутній голова Генерального штабу України. Присутні командири визначили три напрями співпраці з Україною: участь у Вишеградській бойовій групі, проведення спільних навчань для військових, а також підтримка країнами В4 модернізації Збройних Сил України [23, 19].

Питання переосмислення ключових напрямів співпраці між Україною та країнами Вишеградської четвірки (В4) актуалізувалося через низку причин – підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції, а також внаслідок загострення російсько-українських відносин через підтримку сепаратистських рухів та терористичних угруповань на теренах Донецької та Луганської областей, анексію Росією Криму, постійним постачанням військової техніки членам ОРДЛО.

Очевидно, що країни Заходу недооцінили, з одного боку, євроінтеграційні прагнення українців, а з іншого, – геополітичні амбіції Москви, надавши безпековим питанням другорядного значення порівняно з економічними. Проте відновлення територіальної цілісності та збереження державного суверенітету

України значною мірою залежить від позиції країн Заходу, підтримки ними демократичних перетворень в українському суспільстві та усвідомлення реальних загроз, які продукує автократичний режим В. Путіна. У цій ситуації країни Вишеградської четвірки можуть стати надійними партнерами Києва у розв'язанні поставлених завдань, оскільки, будучи членами ЄС, безпосередньо впливають на розвиток сучасної системи міжнародних відносин.

Висновки. Таким чином, Україна може скористатися цією ситуацією, підвищивши свою важливість для В4 як необхідного елемента політики регіональної безпеки. У цьому контексті, «четвірка» домовлятиметься про розвиток спільної безпекової інфраструктури. Військове співробітництво між Україною та країнами В4 активно розвивається, має важливе значення та значні перспективи. За нинішніх обставин Києву також украї важливо продовжувати і нарощувати військову співпрацю з країнами Вишеградської групи, насамперед через залучення до формування спільної бойової тактичної групи ЄС, що є важливим внеском у розбудову європейської оборонної системи та адекватною відповіддю на сучасні виклики безпекової та оборонної політики. Хоча воєнно-політичний діалог Києва з країнами В4 підтверджується низкою міжвідомчих угод та щорічними зустрічами керівників оборонних відомств, але подальший його розвиток залежить від послідовності політичного курсу, фінансування, ефективності реалізації попередніх етапів співпраці. Посилення співробітництва з В4 дасть змогу Україні інтегруватися до Європи через її культурну, політичну, економічну та безпекову складові. Водночас для реалізації поставлених завдань потрібна політична воля та узгодженість позицій як Києва, так і країн-членів Вишеградської четвірки. Також зауважимо, що співробітництво України з країнами Вишеграду як на двосторонній, так і на багатосторонній основі дає позитивні результати, впливає на рівень співробітництва в контексті відносин Україна–НАТО, що гарантуватиме безпеку в регіональному й континентальному просторі. Україна повинна вдало реалізувати ті можливості, що відкриває перед нею стратегічне партнерство в оборонно-безпековій сфері, використовуючи їх не лише в контексті двосторонніх контактів з питань безпеки, а й пріоритетів геополітичної взаємодії у процесі європейської та євроатлантичної інтеграції і співпраці з ЄС та НАТО.

Список використаних джерел

1. Андрейко В.І. Проблеми та перспективи військового співробітництва у форматі V-4 і Україна // Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 1 (18) / ред. кол.: І.В.Артёмов (голова) та ін. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2017. С. 121-133.
2. Андрейко Віталій. Військове співробітництво Чеської і Словацької республік у «Вишеградській тактичній групі»: досвід для України // Безпекові виклики у геополітиці ХХІ століття. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 23–24 листопада 2017 р. / Упорядники: Мальський М.З., Кучик О.С., Вовк Р.В. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С. 3-7.
3. Андрійчук О. Досвід вступу країн Вишеградської групи до Європейської Унії у контексті акцесійних приготувань України // Юридичний журнал. 2006. № 2 (44). С. 92-95.
4. Божко С. О., Божко Я. О. Стан і перспективи співробітництва України з Європейським Союзом у контексті спільної зовнішньої і безпекової політики. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 111. Ч. 1. С. 98–108.
5. Відносини з країнами Центральної та Східної Європи // Урядовий портал: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=223270222&cat_id=223259211 (дата звернення 10.06.2018).
6. Гладенко А. Н. Развитие европейской системы безопасности в контексте сотрудничества ЕС и НАТО. Актуальные проблемы державы і права. 2011. Вип. 62. С. 505–512.
7. Грубінко А. Лісабонський договір та юридичне закріплення спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС. Юридичний журнал. 2010. № 7. С. 33–35.
8. Джус О. А. Основні принципи та завдання зовнішньої політики України. Актуальні задачі фінансового, психологічного, правового, топогеодезичного, радіотехнічного та лінгвістичного забезпечення підрозділів та частин Збройних Сил України: тези доповідей наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 квіт. 2007 р.). Київ: ВІКНУ, 2007. С. 14-15.
9. Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України: Аналітичні оцінки міжнародного «круглого столу» (м. Ужгород, 30-31 жовтня 2003 р.). – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. 136 с.
10. Каплинський О. Роль Вишеградської четвірки в контексті національної безпеки України / О.Каплинський // Стратегічні

- пріоритети. 2009. № 2. С. 47–54.
11. Котелянець О. О. Актуальні питання розвитку міжнародної миротворчої діяльності України. Стратегічні пріоритети. 2012. № 2 (23). С. 185–190.
 12. Наumenko M. I. Концептуальні засади і напрями сучасного етапу розвитку військової освіти і науки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: «Військово-спеціальні науки». 2009. Вип. 23. С. 4–10.
 13. Під без'ядерною парасолькою: Україна та її ядерні можливості – ілюзії і реальність // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=19 (дата звернення 10.06.2018).
 14. Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України: Закон України від 28.06.2015 р. № 1479-14. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1479-14> (дата звернення 10.06.2018).
 15. Ржевська Н. Оновлена стратегія США та чого від неї очікує світ. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 15 трав. 2015 р.). Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. Ч. 2. С. 97–110.
 16. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
 17. Феденко О. В. Миротворча діяльність України як критерій готовності її Збройних Сил. Військово-науковий вісник. 2012. Вип. 18. С. 97–107.
 18. Ханін І. Г. Співробітництво з міжнародними організаціями як чинник розвитку військово-промислового комплексу України. Ефективна економіка: електронне наукове видання. 2015. № 2 // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4456> (дата звернення 10.06.2018).
 19. Цирфа Ю. Українська безпека. Іспит для світу. Віче. 2014. № 7. С. 18–21.
 20. Шелест Г. Вишеградська четвірка: у пошуках субрегіональної безпеки? Аналітична записка // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://od.niss.gov.ua/articles/449/> (дата звернення 10.06.2018).
 21. Bah S., Jones B. Peace Operations Partnerships: Lessons and Issues from Coordination to Hybrid Arrangements // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://peaceoperationsreview.org/wp-content/uploads/2015/04/2008_peace_hybrid_arrangements_bah_jones.pdf (дата звернення 10.06.2018).
 22. Dingman R. V. Theories of, and Approaches to Alliance Politics. Diplomacy: New Approaches in History, Theory and Policy. New York: The Free Press, 2009. P. 374.
 23. Report of the Polish Presidency of the Visegrad Group July 2012 – June 2013 [Electronic resource] // Visegrad Group: [site]. Bratislava: IVF, 2000-2015. – Mode of access: <http://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=240>. (дата звернення 10.06.2018).

References

1. Andrejko V.I. Problemy` ta perspekty`vy` vijs`kovogo spivrobotny`cztva u formati V-4 i Ukrayina // Geopolity`ka Ukrayiny`: istoriya i suchasnist`: zbirny`k naukovy`x prac`. Vy`p. 1 (18) / red. kol.: I.V.Art`omov (golova) ta in. Uzhgorod: DVNZ «UzhNU», 2017. S. 121-133. (in Ukrainian).
2. Andrejko Vitalij. Vijs`kove spivrobotny`cztvo Ches`koyi i Slovacz`koyi respublik u «Vy`shegrads`kij takty`chnij grupi»: dosvid dlya Ukrayiny` // Bezpekovi vy`kly`ky` u geopolity`ci XXI stolittya. Materialy` mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi. L`viv, 23–24 ly`stopada 2017 r. / Uporyadny`ky`: Mal`s`ky`j M.Z., Kuchy`k O.S., Vovk R.V. L`viv: Fakul`tet mizhnarodny`x vidnosy`n LNU imeni Ivana Franka, 2017. S. 3-7. (in Ukrainian).
3. Andrijchuk O. Dosvid vstupu krayin Vy`shegrads`koyi grupy` do Yevropejs`koyi Uniyi u konteksti akcesijny`x pry`gotuvan` Ukrayiny` // Yury`dy`chny`j zhurnal. 2006. № 2 (44). S. 92-95. (in Ukrainian).
4. Bozhko S. O., Bozhko Ya. O. Stan i perspekty`vy` spivrobotny`cztva Ukrayiny` z Yevropejs`ky`m Soyuzom u konteksti spil`noyi zovnishn`oyi i bezpekovoyi polity`ky`. Aktual`ni problemy` mizhnarodny`x vidnosy`n. 2012. Vy`p. 111. Ch. 1. S. 98–108. (in Ukrainian).
5. Vidnosy`ny` z krayinamy` Central`noyi ta Sxidnoyi Yevropy` // Uryadovy`j portal: [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=223270222&cat_id=223259211. (in Ukrainian).
6. Gladenko A. N. Razvy`ty`e yevropejskoj sy`stemy bezopasnosti` v kontekste sotrudny`chestva ES y` NATO. Aktual`ni problemy` derzhavy` i prava. 2011. Vy`p. 62. S. 505–512. (in Ukrainian).
7. Grubinko A. Lisabons`ky`j dogovir ta yury`dy`chne zakriplennya spil`noyi zovnishn`oyi polity`ky` i polity`ky` bezpeky` YeS. Yury`dy`chny`j zhurnal. 2010. № 7. S. 33–35. (in Ukrainian).
8. Dzhus O. A. Osnovni pry`ncy`py` ta zavdannya zovnishn`oyi polity`ky` Ukrayiny`. Aktual`ni zadachi finansovogo, psy`xologichnogo, pravovogo, topogeodezy`chnogo, radiotexnichnogo ta lingvisty`chnogo zabezpechennya pidrozdiliv ta chasty`n Zbrojny`x Sy`l Ukrayiny`: tezy` dopovidej nauk.-prakt. conf. (m. Ky`yiv, 27 kvit. 2007 r.). Ky`yiv: VIKNU, 2007. S. 14-15. (in Ukrainian).
9. Dosvid krayin Vy`shegrads`koyi chetvirky` na shlyaxu do YeS: mozhly`vosti dlya Ukrayiny`: Anality`chni ocinky` mizhnarodnogo “kruglogo stolu” (m. Uzhgorod, 30-31 zhovtnya 2003 r.). Uzhgorod: Vy`d-vo V. Padyaka, 2003. 136 s. (in Ukrainian).
10. Kaply`ns`ky`j O. Rol` Vy`shegrads`koyi chetvirky` v konteksti nacional`noyi bezpeky` Ukrayiny` / O.Kaply`ns`ky`j // Strategichni priory`tety`. 2009. № 2. S. 47–54. (in Ukrainian).
11. Kotelyanecz` O. O. Aktual`ni py`tannya rozvy`tku mizhnarodnoyi my`rotvorchoyi diyal`nosti Ukrayiny`. Strategichni priory`tety`. 2012. № 2 (23). S. 185–190. (in Ukrainian).
12. Naumenko M. I. Konceptual`ni zasady` i napryamy` suchasnogo etapu rozvy`tku vijs`kovoyi osvity` i nauky`. Visny`k Ky`yivs`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: «Vijs`kovo-special`ni nauky`». 2009. Vy`p. 23. S. 4-10. (in Ukrainian).
13. Pid bez`yadernoyu parasol`koyu: Ukrayina ta yiyi yaderni mozhly`vosti – ilyuziyi i real`nist` // [Elektronny`j resurs]. – Rezhym` dostupu: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=19 (in Ukrainian).
14. Pro porjadok dopusku ta umovy` перебування pidrozdiliv zbrojny`x sy`l inshy`x derzhav na tery`toriyi Ukrayiny`: Zakon Ukrayiny` vid 28.06.2015 r. № 1479-14. // [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1479-14> (in Ukrainian).
15. Rzhavs`ka N. Onovlena strategiya SSHa ta chogo vid neyi ochikuye svit. Spolucheni Shtaty` Amery`ky` u suchasnomu sviti: polity`ka, ekonomika, pravo, suspil`stvo: zb. materialiv II Mizhnar. nauk.-prakt. conf. (m. L`viv, 15 trav. 2015 r.). L`viv: Centr amery`kans`ky`x studij FMV LNU im. I. Franka, 2015. Ch. 2. S. 97–110. (in Ukrainian).
16. Svitova gibry`dna vijna: ukrayins`ky`j front: monografiya / za zag. red. V. P. Gorbulina. Ky`yiv: NISD, 2017. 496 s. (in Ukrainian).
17. Fedenko O. V. My`rotvorcha diyal`nist` Ukrayiny` yak kry`terij gotovnosti yiyi Zbrojny`x Sy`l. Vijs`kovo-naukovy`j visny`k. 2012. Vy`p. 18. S. 97–107. (in Ukrainian).
18. Hanin I. G. Spivrobotny`cztvo z mizhnarodny`my` organizacijamy` yak chy`nny`k rozvy`tku vijs`kovo-promy`slovogo kompleksu Ukrayiny`. Efekty`vna ekonomika: elektronne nauкове vy`dannya. 2015. № 2 // [Elektronny`j resurs]. – Rezhym` dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4456> (in Ukrainian).